

Het gebouw van de Europese centrale bank in Frankfurt.
FOTO AFP

vanuit het tegenoverliggende 'collectief-geestelijke' wereldbeeld van waaruit de institutionele religie opnieuw, deze keer vanuit de islam, in zijn karikatuur is ontaard, met opnieuw een doodsbredende claim op de enige waarheid. Beide wereldbeelden staan letterlijk diagonaal tegenover elkaar, hebben zich buiten de menselijke waarheid geplaatst en zijn daarmee beide fundamentalistisch geworden.

Wanneer we het grote verhaal van de Europese beschaving serieus zouden nemen, moeten we beide karikaturen terug zien te brengen binnen de samen-

hang van het menselijk waardepatroon. Niet de steeds weer optredende ontaarding van eenzijdige ideologieën zoals die van kerk, staat en wetenschap, maar de oproep om de eenzijdigheid te vermijden door een samenhangend waardepatroon te behouden, is het grote verhaal van de Europese cultuur.

Het is de rode draad van het vroege christendom, via talloze mythen, sagen, legenden en sprookjes tot aan het werk van Mozart, Shakespeare, Wagner, Tolkien en veel andere kunstenaars.

Praktisch gesproken zouden we in

die geest met institutionele religies de discussie moeten aangaan over een gedeeld waardepatroon en over de onhoudbaarheid van de claim op de ene waarheid, zoals die Europa de afgelopen 1600 jaar heeft geteisterd.

Evenwicht

We zouden het werk van Jacques Delors, de vroegere voorzitter van de Europese Commissie, weer moeten oppakken en weer gaan nadenken over een Europa dat meer is dan alleen maar economie. We zouden dan om te beginnen onze eigen karikatuur ongedaan moeten maken door het principiële evenwicht tussen publieke en private verantwoordelijkheden te herstellen, onder meer door de geldschepping weer in publieke handen te nemen.

De Europese Centrale Bank spendeert momenteel 80 miljard euro per maand aan het opkopen van vooral staatsobligaties om het huidige financiële stelsel overeind te houden. Als de ECB hiermee zou stoppen en het bespaarde geld zou investeren in de Europese fysieke infrastructuur, zou de economie van de EU een enorme oppepper krijgen.

Dit zou Europa nieuw elan geven. Alleen langs deze lijnen kan de Europese waardegemeenschap, zoals initiatiefnemer Robert Schuman die destijds voor ogen had, alsnog binnen bereik komen.

LEX OOMKES

Onvrede bedreigt politiek stelsel

Groei, banen, inkomensverhoudingen, koopkracht, overheidstekort of overheidsschuld; het zijn inmiddels bijna irrelevante grootheden. In een samenleving die dreigt los te slaan van haar ankers zijn het niet ter zake doende details vergeleken met zwarte Piet, Sylvia Simons of de Mitsubishi Outlander van Typhoon.

Paars lijkt zo onderhand een garantie voor een degelijk economisch beleid. De jaren negentig van de vorige eeuw waren economisch zo succesvol dat de toenmalige minister van financiën Gerrit Zalm van gekkigheid niet meer wist wat te doen. Ook zonder directe regeringsverantwoordelijkheid van D66 gaat het in het derde kabinet zonder confessionelen beter dan verwacht.

De zogeheten juni-raming van het Centraal Planbureau, een voorspelling van de economische ontwikkelingen op kortere termijn en jaarlijks het financiële kader waarbinnen het kabinet in de zomer de begroting voor het volgende jaar opstelt, leest als een getuigschrift voor een succesvol beleid sinds 2012.

Politieke samenwerking en onderlinge compromissen tussen twee ogenschijnlijk onverzoenlijke ideologieën leggen kennelijk geen windeieren. De koopkracht, het overheidstekort, de overheidsschuld, de werkgelegenheid; in vrijwel alle gevallen is de uiteindelijke score beter dan het planbureau in 2012 nog voorspelde. En dat terwijl er in de tussentijd nog eens een bezuinigingspakket van bijna 16 miljard euro bovenop gegooid werd.

Met hulp van andere partijen, zeker, maar toch: een kabinet waar niemand een cent voor gaf en velen nog steeds niet geven, heeft meer bereikt dan zelfs de groot-

Het kabinet heeft meer bereikt dan zelfs de grootste optimist durfde te dromen

ste optimist durfde te dromen.

Het maakt echter niet of nauwelijks indruk. Werken aan oplossingen, niet blijven steken in het eigen gelijk, steun zoeken bij anderen en samenwerken staan dezer dagen in een kwaad daglicht. In het huidige maatschappelijke debat gaat het erom vast te houden aan het eigen gelijk tot in het oneindige, liefst gelardeerd met voorbeelden van de onheuse bejegening door die ander. Je wordt per slot niet voor niets bedreigd. In je identiteit, met je eeuwenoude tradities of met je prachtige, universele waarden.

Onvrede laat zich momenteel niet afkopen met een degelijk financieel en economisch beleid. Electoraal succes valt slechts te behalen met een nauw omschreven vijand: de import-Nederlanders die onze waarden op losse schroeven zetten of de benepen Nederlander die niet wil accepteren dat nieuwe groepen Nederlanders hun plaats opeisen. Op dergelijk antagonisme is het Nederlandse politieke stelsel eigenlijk niet ingericht. Dat stelsel is een product van het besef in verschillende maatschappelijke groepen een minderheid te zijn, die nooit de zeggenschap van een meerderheid zou krijgen. Samenwerking was uiteindelijk een maatschappelijke noodzaak en niet een bewijs van slappe knieën.

De verkiezingen van maart volgend jaar zijn ook voor de toekomst en de houdbaarheid van het op coalitievorming en compromis gerichte parlementaire stelsel van cruciaal belang. De wederzijdse verkettering van maatschappelijke groepen leidt immers niet tot een allesoverheersende positie van wie dan ook. Opnieuw zal samenwerking noodzaak zijn en dus ligt het verwijt van verraad alvast voor het grijpen. Nieuwe onvrede en verdere vervreemding liggen op de loer, de cyclus kan weer van voren af aan beginnen.

Rutte en Samsom dienen gecompimenteerd te worden dat ze deze eindeloze herhaling hebben trachten te doorbreken. Maar daar gaat het al lang niet meer om.

LEZERSREACTIES

Kloof

Regelmatig vraag ik me af waar de term laagopgeleid voor staat. Timmerman? Kraamverzorgster? Hovenier? Dokters-assistent? Als ik de media moet geloven, staat hoogopgeleid gelijk aan gelukkig. Hoe herkenbaar is het beeld eigenlijk? Hoe komt het dat ouders steeds meer uit de kast gaan trekken om er maar voor te zorgen dat hun kind niet op het vmbo belandt, want dan zou hun wereld bijna instorten. Door de vele en herhaald negatieve berichtgeving gaat men dat ook nog denken! Zelf heb ik vijf dochters die op het vmbo begonnen zijn en die nu aantrekkelijke banen hebben. En weet u wat? Ze zijn nog gelukkig ook!

Clasien van der Beek Alphen ad Rijn

Aanpassen

Johan ten Hove heeft een mooi verhaal over de tocht met zijn tweelingbroer naar de Noordkaap in de jaren tachtig (Opinie, 6 juni). Het enige spannende was het oponthoud aan de Zweeds-Finse grens, waar beiden als harige mannen uitgebreid werden gecontroleerd op drugs. Hij vond dat vanzelfsprekend en dat was het natuurlijk ook

gezien de tijd. Als het gaat om redenen om iemand aan te houden, en ik vermoed dat het hem daar in zijn stukje over gaat, dan vergeet hij iets. Hij en zijn broer konden hun uiterlijk aanpassen, zich scheren of laten knippen. Iemand met een niet-blanke huid kan dat niet en staat dus altijd op achterstand.

Jan Draaijer Aalten

Niet zo'n grote kolossen

In de Drentse veenkoloniën komen windparken met molens, waarvan de mast zo'n 130 meter hoog is en de wieken zo'n 70 meter lang. Kolossen van 200 meter hoog, aldus *Trouw* (Verdieping, 4 juni). De krant telt dus de wieklengte mee en zal dit wel meegekregen hebben van de tegenstanders van de windboeren. Maar dan zijn deze kolossen ook 140 meter breed!

Geen enkel weldenkend mens zal dit zo zien en ervaren. Laten wij het dan ook gewoon hebben over 130 meter hoge molens zoals gebruikelijk in de windmolenbouw. Een tekening bij het artikel versterkt het beoogde effect door de molen naast een 15 meter hoge boom en een 9 meter hoog woonhuis te plaatsen. En dan wordt de mast ook nog eens

anderhalf keer zo dik getekend als gebruikelijk bij deze hoogte en zijn de wieken heel zwaar aangezet. Kortom, de waarheid wordt nogal geweld aangedaan. Het blijven kolossen, maar toch beduidend minder dan gesuggereerd.

Jans Askes Arnhem

Melk moet duurder

Hè hè eindelijk gaat het ervan komen. Melk die de weidevogels en de boeren ten goede komt (*Trouw*, 7 juni). Met alle respect voor de initiatiefnemers en de boeren, ik krijg last van een onderbuikgevoel na het lezen van dit bericht. Ik vertrouw het niet. Slechts twaalf melkveehouders doen mee. De melk gaat de consument niets extra kosten; het is allemaal al verdisconteerd in de prijs, hoe kan dat? En Albert Heijn doet niet mee, waarom niet? Is het niet zo dat wij gewoon twee cent per liter meer moeten gaan betalen om alle weidevogels in Nederland te redden? Welk weldenkend mens wil dit niet? Nee, we gaan de weidevogels redden zonder onze goedkope melk ook maar één cent duurder te maken. Volgens mij wordt hier geen grutto blij van.

Wim van Lent Nijmegen

lezers@trouw.nl

Postbus 859, 1000 AW Amsterdam